

ONKO OPPITUNNILTA POISSAOLO ONGELMA?

Ilse Karhunen

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Syyskuu 2014
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Karhunen, Ilse
Onko oppitunnilta poissaolo ongelma?

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 31 sivua
Syyskuu 2014

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmat ovat osaamisperustaisia, mikä tarkoittaa sitä, että opetukseen osallistumista ja suorittamista tärkeämpää on oppia ja osoittaa osaaminen. Tutkintotodistuksen saa, kun on osoittanut sen saamiseksi tarvittavan osaamisen. Toisaalta ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijalla on velvollisuus osallistua opetukseen ja suorittaa tutkinto säädetysajassa.

Pohdin tässä ammatillisen opettajakoulutuksen kehittämistyössä osaamisperustaiseen opetussuunnitelmaan ja arviointiin siirtymisen vaikutuksia oppilaitoksen käytäntöihin opiskelijoiden poissaolotilanteissa sekä kuvaan Savon ammatti- ja aikuisopiston kehittämistoimia läpäisyn tehostamiseksi ja opintoihin kiinnittymisen tukemiseksi. Kehittämistyönä osallistuin Savon ammatti- ja aikuisopistossa poissaolo-ohjeistusten laadintaan opiskelijoille, huoltajille ja opettajille.

Oppilaitoksissa tuetaan opiskelijoiden opinnoissa edistymistä ja opintoihin kiinnittymistä pedagogisilla ratkaisuilla ja opiskeluhuollollisella tukitoiminnalla. Koska poissaoleminen ja opintojen edistymättömyys on ongelma, pyritään opiskelijoiden tukemiseen kehittämään uusia malleja ja toimintatapoja. Yhteiskunta on muuttunut sukupolvien myötä, ja koulutuksen on muututtava ihmisten mukana.

Savon ammatti- ja aikuisopistossa poissaolokäytäntöjen lähtökohtana ovat työelämän pelisäännöt. Opiskelijoita pyritään kasvattamaan vastuullisuuteen ja ammattimaiseen käyttäytymiseen. Oppilaitokselle laaditut poissaolo-ohjeistukset on tehty näiden periaatteiden pohjalta.

Asiasanat: poissaoleminen, ammatillinen peruskoulutus, opiskelijan tukeminen, läpäisyn tehostaminen

SISÄLLYS

JOHDANTO	4
1 KOULUTUKSEN TAVOITTEENA ON OSAAMINEN	5
2 OSALLISTUMISTA OSAAMISEN SAAVUTTAMISEKSI	6
2.1 Läsäolovelvollisuus	7
2.2 Osallistumisen epääminen	7
2.3 Opetuksesta vapauttaminen	8
3 POISSAOLON VAIKUTUKSIA	9
3.1 Poissaoleminen johtaa tukitoimiin	9
3.2 Poissaolot vaikuttavat opintososiaalisiin etuuksiin	10
4 OPISKELU OSANA NUORTEN ELÄMÄÄ	11
4.1 X, Y, Z – sukupolvilla on eroa	12
4.2 Nuoret arvostavat vapautta	13
4.3 Nuorten kokemus koulusta	15
5 OPISKELIJAN TUKEMINEN	16
5.1 Savon koulutuskuntayhtymä koulutuksenjärjestäjänä	16
5.2 Lämpäisyn tehostamiseen tähtäävät hankkeet	17
5.3 Opintoihin kiinnittymistä tukevat hankkeet Savon ammatti- ja aikuisopistossa	18
5.4 Ryhmänohjaajan työkalut	19
6 POISSAOLO-OHJEET SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTOON	21
6.1 Ohje opiskelijalle poissaolotilanteita varten	22
6.2 Ohje huoltajalle opiskelijan poissaolotilanteita varten	23
6.3 Ohje opettajalle opiskelijoiden poissaolotilanteita varten	25
7 YHTEENVETO	29
LÄHTEET	31

JOHDANTO

Opintojen arvioinnissa on siirrytty osaamisperusteisuuteen, mikä tarkoittaa sitä, että osaamisen ja oppimisen arviointi on erotettu toisistaan. Päättöarvosanoissa ei huomioida oppimisprosessia ja sen ongelmia, vaan arvioidaan sitä mitä opiskelija lopulta osaa. Oppimista ei nähdä tarpeelliseksi arvioida numeerisesti, vaan oppimisvaiheen arvioinnin tulisi olla opiskelijaa kannustavaa ja kehittävää. Opiskelija voi hankkia osaamisensa myös muutoin kuin olemalla läsnä lähiopetustunneilla. Opintojen edistymättömyys ja osaamisen karttumattomuus ovat selkeitä ongelmia opiskelijan oppimisprosessissa. Poissaolemisen syyt voivat olla hyväksyttäviä ja ymmärrettäviä, tai ne voidaan tulkita luvattomiksi ja aiheettomiksi. Ihmisten ajankäyttö ja arvostukset ovat muuttuneet sukupolvien kulussa. Myös opiskelu on muuttunut, mutta onko nykyinen oppilaitoskulttuuri ihan teellinen nykynuorille vai vastaako se enemmän vanhempien ihmisten odotuksia ja oletuksia.

Opiskelijoiden irtaantuminen opinnoista ja poissaolot puhuttavat ammatillisissa oppilaitoksissa paljon. Poissaolemisen pelätään syrjäyttävän opiskelijoita pois opinnoista tai hidastavan valmistumista. Pohdin tässä ammatillisen opettajakoulutuksen kehittämistyössä osaamisperustaiseen opetussuunnitelmaan ja arviointiin siirtymisen vaikutuksia oppilaitoksen käytäntöihin opiskelijoiden poissaolotilanteissa sekä kuvaan Savon ammatti- ja aikuisopiston kehittämistoimia läpäisyn tehostamiseksi ja opintoihin kiinnittymisen tukemiseksi. Kehittämistyönä osallistuin Savon ammatti- ja aikuisopistossa poissaolo-ohjeistusten laadintaan opiskelijoille, huoltajille ja opettajille. Lähtökohtana oli tarve saada yhtenäinen ohjeistus ja yhtenäinen toimintatapa poissaoloista ilmoittamiseen, kirjaamiseen ja seuraamiseen. Oppilaitoksen Wilma-järjestelmässä julkaistut ohjeet on esitetty tässä työssä.

1 KOULUTUKSEN TAVOITTEENA ON OSAAMINEN

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia ammatin ja elämään. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opitaan ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia sekä jatko-opintoihin valmistavia tietoja ja taitoja. Laissa ammatillisesta koulutuksesta (630/1998 5 §) koulutuksen tavoitteet on määritelty kauniisti ja kunnianhimoisesti:

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista.

Opetushallituksen päättämässä tutkintokohtaisissa ammatillisen perustutkinnon perusteissa kuvataan tutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet, muodostuminen ja sisältö sekä selvitetään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat. Tutkinnon perusteet on määräys, jonka pohjalta oppilaitoksissa laaditaan opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmassa kerrotaan miten mm. opinnot ja arviointi, opintopolkuvaihtoehdot, työssäoppiminen, erityisopetus sekä muut opiskeluun liittyvät toiminnot on oppilaitoksessa järjestetty. Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta (laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 29 §). Opiskelija voi tutkinnon perusteiden ja opetussuunnitelman mukaisesti tehdä yksilöllisiä valintoja omassa opintopolussaan.

Tutkintotodistuksen saamiseksi opiskelijan on osoitettava osaamisensa tutkinnon osittain, tutkinnon perusteissa määrättyjen ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Tutkintotodistuksessa annettu arviointi kuvaa opiskelijan saavuttamaa osaamista ja ammattitaitoa.

2 OSALLISTUMISTA OSAAMISEN SAAVUTTAMISEKSI

Opetussuunnitelmaperusteisiin ammatillisiin opintoihin sisältyy lähiopetusta, itsenäistä työskentelyä ja työssäoppimista. Kaikilla opetusmuodoilla tähdätään siihen, että opiskelija oppii hallitsemaan ammatissa ja tutkinnossa vaadittavat tiedot ja taidot. Osaaminen osoitetaan ja arvioidaan ammattiosaamisen näyttöillä, jotka suunnitellaan työelämälähtöisesti. Tavoitteena on, että opiskelija voi näyttää osaamisensa aidoissa työtilanteissa, jolloin ammattiosaamisen näyttö mittaa hänen käytännön osaamistaan.

Opettaja ohjaa ja seuraa opiskelijan oppimista ja edistymistä tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten saavuttamisessa. Opettaja arvioi sitä, milloin opiskelija on valmis näyttämään ammatillista osaamista näyttössä. Jos opiskelija ei osallistu opetustilanteisiin, tai hän ei palauta itsenäisen työskentelyn tuotoksia, hänen edistymistään on vaikea arvioida, ja opettaja ei voi todeta hänen osaamistaan riittäväksi työelämälähtöisen ammattiosaamisen näytön järjestämiseksi.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), ja erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOPS:ssa ja HOJKS:ssa voidaan sopia mm. lähiopetukseen, työssäoppimiseen, itsenäiseen työskentelyyn ja ammattiosaamisen näyttöihin liittyvistä järjestelyistä, jotka poikkeavat muun opetusryhmän järjestelyistä. Voidaan esim. sopia siitä, että opiskelijan ei tarvitse osallistua kaikkeen lähiopetukseen, vaan hän voi hankkia osan vaaditusta ammattitaidosta muulla tavoin, esim. työssäoppimalla tai itsenäisellä työskentelyllä. HOJKS:ssa sovitaan lisäksi opiskelijakohtaisista erityistä opetusjärjestelyistä ja opiskeluhuollon tuesta. Erityisiä opetusjärjestelyjä voivat olla esim. pienryhmäopetus tai kahden opettajan samanaikaisopetus, työvaltaiset menetelmät, selkokieliset tai kuvalliset ohjeet, tehtävien antaminen osina, henkilökohtainen ohjaaminen, lisääjän antaminen, pajatyöskentely, apuvälineiden käyttö ja oppimisympäristöjen mukautus.

Opiskelijakohtaisilla suunnitelmilla varmistetaan opiskelijan oman oppimistyylin huomioiminen, yksilöllisten valintojen tekeminen ja oman opintopolun suunnitte-

lu. Myös oppimisvaikeudet ja muut opiskelijan elämään liittyvät vaikeudet tai erityispiirteet huomioidaan suunnitelmissa siten, että opetukseen osallistuminen ja oppiminen ovat jokaiselle opiskelijalle mahdollisia.

2.1 Läsnäolovelvollisuus

Lainsäädäntö velvoittaa julkisella rahoituksella toimivien oppilaitosten opiskelijoita osallistumaan opetukseen ja saavuttamaan tutkintotodistuksen antamiseksi tarvittava osaaminen määritellyn ajan rajoissa (laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 31 §). Opiskelija saa käyttää opintojen suorittamiseen korkeintaan yhden vuoden enemmän aikaa kuin opintojen laajuudeksi tutkinnon opetussuunnitelman perusteissa määritelty aika on. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 120 opintoviikon laajuiseksi määritelty ammatillinen perustutkinto tulee suorittaa korkeintaan neljässä vuodessa. Perustellusta syystä rehtori voi myöntää suoritusaikaan pidennystä. Tällainen syy voi olla esim. opiskelua haittaava terveydentilaan tai perhetilanteeseen liittyvä seikka. Mutta voiko ilman pätevää syytä poissaoleminen olla sellainen? Jos opiskelija ei saa tutkintoa suoritettua säädettyssä ajassa, hän voi jatkaa sen suorittamista esim. yksityisopiskelijana, jolloin hän maksaa opetuksen kustannuksia itse, tai hän voi aikuistuttuaan jatkaa opintojen suorittamista aikuiskoulutuksessa.

2.2 Osallistumisen epääminen

Joskus opiskelijan toiminta voi johtaa tilanteeseen, jossa opiskelijan osallistuminen opetukseen joudutaan epäämään kurinpidollisena toimenpiteenä. Kurinpidollinen rangaistus voi tulla kyseeseen silloin, jos opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti, rikkoo muutoin oppilaitoksen järjestyssääntöjä tai kieltäytyy esittämästä huumausainetestiä koskevaa todistusta silloin, kun testaaminen on välttämätöntä (laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 35 § ja 35 a §).

Teosta ja laiminlyönnistä riippuen opiskelija voidaan määrätä poistumaan opetustilanteesta jäljellä olevan oppitunnin ajaksi tai opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Oppilaitoksen rehtori voi antaa opiskelijalle kirjallisen varoituksen. Jos teko tai laiminlyönti on vakava, koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin voi erottaa opiskelijan oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi. Monijäsenisessä toimielimessä on oppilaitoksen, opettajien ja opiskeluhoillon edustuksen lisäksi työelämän ja opiskelijoiden edustajat. Toimielinkäsittelyllä pyritään varmistamaan opiskelijoiden oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu. Jos opiskelijan määräaikainen erottaminen kestää kuukausia, hänen opinto-oikeutensa käytännössä jatketaan vastaavalla ajalla, kun hän palaa jatkamaan opiskelua.

2.3 Opetuksesta vapauttaminen

Ammatilliseen peruskoulutukseen opiskelijaksi valitulla on velvollisuus myös osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta. Opiskelijalla on velvollisuus myös suorittaa opettajan antamat tehtävät tunnollisesti (laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 34 §). Vapautusta voidaan myöntää mm. silloin, jos joidenkin opintojen suorittaminen on kohtuutonta esim. opiskelijan aikaisempi opintohistoria huomioiden. Tutkinnon osasta vapautukset merkitään tutkintotodistukseen. Vapautus on aina harkittava huolellisesti ja yhdessä opiskelijan kanssa, koska sillä voi olla merkitystä työllistymisessä ja jatko-opinnoissa.

Opiskelija voi osoittaa aikaisemmin hankitun osaamisen mm. todistuksilla tai näytöillä. Osaamisen tunnistamisessa verrataan todistuksella tai näytöllä osoitettua osaamista opetussuunnitelman perusteissa esitettyihin ammattitaitovaatimuksiin. Jos osaaminen vastaa vaatimuksia, se tunnustetaan ja hyväksiluetaan opintoihin. Silloin opiskelijan ei tarvitse osallistua ko. opetukseen, ja hän voi nopeuttaa opintojaan siirtymällä suorittamaan seuraavia tutkinnon osia.

3 POISSAOLON VAIKUTUKSIA

Oppimista tapahtuu ajasta ja paikasta riippumatta ja jopa ”opetuksesta huolimatta”, kuten eräs rehtori usein tapasi todeta. Käytännössä poissaolot kuitenkin hidastavat ja jopa estävät opiskelijan osaamisen karttumisen. Opettajat kokevat, että opiskelija ei sitoudu opintoihin, jos hän on usein poissa. Opiskelijoilla ei ole itsellään juuri koskaan konkreettista vaihtoehtosuunnitelmaa sille, miten hän hankkii osaamisen, tai edes selkeää käsitystä siitä, mitä hänen tulee oppia. Tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien läpikäyminen opiskelijoiden kanssa on opintoihin sitouttamisessa tärkeää. Jos opiskelija ymmärtää, mitä hänen tulee oppia ja miten opiskelu etenee, hän voi asettaa itselleen tavoitteita.

3.1 Poissaoleminen johtaa tukitoimiin

Runsas poissaolot aiheuttavat tarvetta tukiopeukseen, erityisiin opetusjärjestelyihin ja opiskelijahuollollisen tuen järjestämiseen, jotka kaikki toimenpiteet lisäävät opetuksen kustannuksia. Kustannusten lisääntyminen ja opettajien ”vaiwannäön” kasvaminen ovatkin varmasti olleet merkittäviä syitä siihen, miksi oppilaitoksissa on menneinä vuosina ryhdytty sanktioimaan poissaolemista. Aikaisemmin opiskelija saatettiin velvoittaa korvaamaan poissaolotunnit ”tunti tunnista periaatteella” olemalla läsnä toisen opetusryhmän oppitunneilla tai työskentelemällä korvaavat tunnit työsalissa tai työharjoittelupaikassa. Opiskelijan päätösarvosanaa saatettiin jopa alentaa poissaolojen vuoksi.

Osaamisperustaisessa opetuksessa opettajan tulisi kannustavasti arvioida opiskelijan osaamista ammattitaitovaatimukseen verraten sekä ohjata ja tukea häntä työskentelemään tarvittavan osaamisen saavuttamiseen asti erilaisia pedagogisia keinoja käyttäen. Joskus kuitenkin tullaan tukitoimista huolimatta siihen tilanteeseen, että opetustilanteisiin osallistumiseen piittaamattomasti suhtautumisen tai muuten liian hitaan opiskelutahdin vuoksi opiskelija ei saa tutkintoa suoritetuksi säädettyssä opiskeluajassa.

3.2 Poissaolot vaikuttavat opintososiaalisiin etuuksiin

Kansaneläkelaitos (KELA) myöntää opiskelijoille opintotukea opintotukilaissa säädettyjen edellytysten mukaisesti silloin, kun opiskelija opiskelee päätoimisesti. Ammatilliset opinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti. Oppilaitoksen velvollisuus on ilmoittaa KELA:lle siitä, jos opiskelijan opinnot eivät täytä opintotuen saamisen ehtoja tai opiskelijan opintojen edistyminen ei ole riittävää. Yli viikon kestäväällä poissaololla voi jo olla vaikutusta opiskelijan koulumatkatukeen. KELA päättää mahdollisesta opintotuen maksamisen keskeyttämisestä tai maksetun tuen takaisinperinnästä (Kansaneläkelaitos, 2014).

4 OPISKELU OSANA NUORTEN ELÄMÄÄ

Suomalaisen lapsen oikeuksiin kuuluu maksuton perusopetus, joka kestää yleensä yhdeksän vuotta. Toisaalta suomalaisella lapsella on velvollisuus osallistua opetukseen, oppivelvollisuus. Keväällä 2014 Suomen hallitus suunnitteli oppivelvollisuuden pidentämistä 17 ikävuoteen vuodesta 2015 lähtien (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014). Pidentäminen tarkoittaisi sitä, että nuoren pitäisi osallistua opetukseen vielä vuosi perusopetuksen päättymisen jälkeen joko lukiossa, ammatillisissa opinnoissa tai toisen asteen opintoihin valmistavissa koulutuksissa, kunnes hän täyttäisi 17 vuotta. Tämän kehittämistehtävän valmistuksessa näyttää siltä, että oppivelvollisuuden pidentäminen ei toteudu.

Vain pieni osa perusopetuksen päättäneistä nuorista jää koulutuksen ulkopuolelle. Vuonna 2010 perusopetuksen päättäneistä 91,1 prosenttia jatkoi välittömästi peruskoulun jälkeen tutkintoon johtaviin toisen asteen opintoihin. Perusopetuksen päättäneistä 50 prosenttia aloitti lukio-opinnot ja 41 prosenttia ammatilliset opinnot. Lisäksi osa perusopetuksen päättäneistä siirtyi lisäopetukseen, erilaisiin valmistaviin opintoihin, työpajatoimintaan tai vapaan sivistystyön opintoihin (Opetushallitus, 2012).

Opiskelu on arvostettua ja se kuuluu selkeästi suomalaisista nuorista suurimman osan elämään. Nuorisotyöttömyys on Suomessa melko korkeaa, ja opiskelu tarjoaa järkevää tekemistä silloin kun työssä käyntiin ei ole mahdollisuutta. Yleisesti ajattelempa, että opiskelu tarjoaa paremmat mahdollisuudet työllistymiseen ja mahdollisuuden edetä työelämässä ja saada arvostetumpia työtehtäviä. Toisaalta opiskelu merkitsee myös kuulumista johonkin ryhmään, se tarjoaa sosiaalisia kontakteja ja uusia ystäviä. Eräs nuorimies arvioi Savon Sanomissa julkaistussa kyselyssä ”Onko Kuopiossa vaikea löytää kumppania?” 21.3.2014, että ”kumppanin löytämiseksi pitäisi varmaan lähteä opiskelemaan!”

Puhumme paljon eri sukupolvien eroista ja heidän erilaisesta suhtautumisesta elämään. Eroaako nyt työelämään siirtymässä olevan sukupolven tai nyt toisen asteen opintoihin siirtymässä olevien nuorten käsitykset opiskelusta ja elämästä

paljonkin edellisten sukupolvien käsityksistä, heitä opettavien sukupolvien käsityksistä? Yhteiskunta on muuttunut viidessäkymmenessä vuodessa agraariyhteiskunnasta tietoyhteiskunnaksi. Muutos ihmisten ajankäytössä ja työssä on ollut merkittävää.

4.1 X, Y, Z – sukupolvilla on eroa

Suuret ikäluokat syntyivät sodan jälkeisen pulan ja jälleenrakentamisen aikana ja heidän aikuistuminen osui kehityksen ja taloudellisen kasvun vuosiin, kun taas X-sukupolveksi kutsuttujen, vuosina 1960 – 1980 syntyneiden, opiskelu ja työelämään siirtyminen osuivat 1990-luvun lamaan. www.wikipedia.fi palvelussa X-sukupolvea luonnehditaan pessimistisiksi, sitoutumattomiksi ja tulevaisuuteen ja työelämään epäluottavasti suhtautuviksi. Vanhempien ikäluokkien taholta heitä pidetään uusavuttomina ja heitä kutsutaan myös lapsuudessaan kaiken helposti saaneeksi ”pullamössösukupolveksi”. Suuria ikäluokkia luonnehditaan ahkeriksi ja sitoutuneiksi, suorastaan periksiantamattomiksi uurastajiksi. Opettajien huoneesta löytyy näiden molempien sukupolvien, ja vielä nuoremman sukupolven, edustajia!

Sodan jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien edustajista kaikilla ei ollut mahdollisuutta käydä koulua niin pitkälle kuin olisivat halunneet. Niilläkin, joilla oli mahdollisuus opiskella, oli pulaa tietolähteistä, siis kirjoista, ja muistakin opiskeluvälineistä. Mutta Y-sukupolven edustajilla, 1980 – 2000 luvulla syntyneillä, on aivan toisenlainen tilanne. Heillä on taloudellisesti ja koulutustarjonnan näkökulmasta melko tasapuoliset mahdollisuudet opiskeluun. Y-sukupolvi opiskelee läppäri sylissä ja minitietokone kämmenellä. Heillä on mahdollisuus kyseenalaistaa kaikki tieto ja vertailla kokemuksiaan netin keskustelupalstoilla milloin vain. Heillä on myös mahdollisuus surffata toiseen todellisuuteen heti, kun kylästyvät opettajan pulinaan.

Professori Pauli Juuti toteaa Y-sukupolvi työ(elämä)ssä -teoksessa, että Y-sukupolven nuoret elävät medialisoituneessa maailmassa, jonka nopealiikkeisyys on heille luonnollinen ja itsestään selvä tausta, jonka kautta he asioita tar-

kastelevat ja itsensä jäsentävät (Vesterinen & Suutarinen, 2011). Y-sukupolvi haluaa vaikuttaa omaan työhönsä ja työolosuhteisiin. He ovat valmiita jatkuvaan oppimiseen ja jatkuvaan muutokseen, kun heidän omien toimintojen vaikutukset ja tulokset ovat näkyvissä. Nuoret toivovat mahdollisuutta sosiaaliseen osallisuuteen, arvostukseen ja he haluavat osallistua yhteisön toiminnan kehittämiseen.

Leena Korpinen kuvaa blogissaan X-sukupolvea itsenäisiksi päätöksentekijöiksi ja ongelmanratkaisijoiksi ja Y-sukupolvea ryhmäkeskeisiksi, vuorovaikutteisiksi ja enemmän palautetta kaipaaviksi. Myös teknologian käyttö on eri sukupolvilla erilaista. Lapsuus- ja nuoruusvuosiaan nyt elävät, 2000-luvulla syntyneet Z-sukupolven edustajat, ovat aloittaneet tietoteknisten välineiden käytön jo alle kouluikäisinä. Y-sukupolvelle tietotekniikka on välttämätöntä ja X-sukupolvi kokee tarvitsevansa sitä työssä (Korpinen, 2009). Vanhemmat ikäluokat pärjäisivät hyvin ilman tietotekniikkaa? Vaikka sukupolvien rajoja ei voi pitää selkeinä eikä luonnehdintoja yleistettävänä, Leena Korpinen ehdottaa, että niiden erojen pohtiminen voisi auttaa vähän paremmin ymmärtämään eri-ikäisiä ihmisiä.

Me vanhemmat sukupolvet pidämme Suomen kansainvälistä kilpailukykyä erittäin tärkeänä, ja toivomme että teollisuuden kehittyminen ja taloudellinen kasvu jatkuvat edelleen. Olemme kehittäneet suomalaisesta koululaitoksesta sellaisen, että kansainvälisessä PISA-tutkimuksessa nykyiset nuoremme pärjäävät erittäin hyvin. Arvioimme, että kansainvälinen kilpailu teollisuudessa, teknologioiden kehittämisessä ja tutkimuksessa ym. kiristyy ja että siksi tarvitsemme kasvavaa panostusta koulutukseen ja huippuosaamiseen.

4.2 Nuoret arvostavat vapautta

Kapteeni Juha Jokitalo peräänkuuluttaa vanhempien sukupolvien vastuuta nuorempien sukupolvien arvioimisessa: Me vanhemmat sukupolvet olemme osaltamme olleet luomassa sitä maailmaa, jossa nykyiset nuoret sukupolvet elävät. Me olemme asettaneet vaatimuksia elämän laadulle, hyvinvoinnille ja työelämälle. Me vaadimme parempia ja laadukkaampia tuloksia lisääntyvän hyvin-

voinnin nimissä. Meille on ollut tärkeää, että lapsillemme kehitetään ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä kriittistä ajattelua. Länsimaissa korostamme yhteisöllisyyden sijasta yksilöllisyyttä myös kouluissa, ja sitä vahvistetaan myös perheissä. Miten me olemme vaikuttaneet nuorten arvoihin, elämän tapaan ja valintoihin? Nuoremme ponnistavat elämään tässä ajassa – eivät vanhemman sukupolven menneisyydessä (Vesterinen & Suutarinen, 2011).

Tiimivalmentaja Heikki Toivanen arvioi, että koulumaailma on muuttumassa todella mielenkiintoiseksi, kun Z-sukupolvi singahtaa ammattiin oppimaan. Nettisukupolvea pidetään nopeana ja vapautta, etenkin valinnan vapautta, arvostavana. Arvioidaan, että Z-sukupolven nuoret haluavat tehdä asioita yhdessä ja että he haluavat tehdä vain niitä asioita, joita pitävät itselleen tärkeinä. Opettaminen muuttuu epäopettamiseksi eli valmentamiseksi. Nettisukupolvi on kasvanut interaktiivisten kokemusten avulla, ja edutainment, koulutuksen ja viihteen yhdistelmä, alkaa jo olla arkipäivää. Tyrkyttämisen sijaan houkutellaan ja opettajan asiantuntemusta tarjotaan oppijan käyttöön sopivan kokoisina palasina, hänen oppimistarpeensa mukaisesti (Vesterinen & Suutarinen, 2011). Myös opiskelutoverini toteavat omassa kehittämistyössään ”OMA ASENNE RATKAISSEE Opiskelijan opiskelumotivaation tukeminen ammatillisessa koulutuksessa”, että nykyiset opiskelijat pitävät kuvia ja pelejä hyvinä motivoituneina ja mielekkäänä oppimista leikin varjolla. He toteavat myös, että opiskelutovereilla on suuri merkitys motivoitumisessa. Muiden tekeminen motivoi itseä, kavereiden kehuja kannustavat ja pieni kilpailuhenki piristää tsemppaamaan enemmän (Häkkinen, Louhikallio ja Soininen 2013).

Muutoshallinnan ja johdon kehittämisen konsultti Risto Korhonen toteaa, että nykynuorten näkökulmasta suuri muutos aikaisempaan maailmaan verrattuna on se, että mahdollisuudet erilaisiin valintoihin ovat kasvaneet räjähdysmäisesti, ja toisaalta on vaikea löytää ”varmoja ratkaisuja”, jotka takaisivat mielekkään työn ja turvallisen taloudellisen tilanteen koko elämäksi. Selviä urapolkuja ei ole (Vesterinen & Suutarinen, 2011).

4.3 Nuorten kokemus koulusta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on selvittänyt valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä vuonna 2013 ammatillisten opiskelijoiden kouluoloja:

- 32 prosenttia vastaajista arvioi, että hänellä on vaikeuksia opiskelussa.
- 43 prosenttia arvioi, ettei tiedä miten voisi vaikuttaa oppilaitoksen asioihin.
- 17 prosenttia vastaajista oli lintsannut ainakin kaksi päivää edeltäneen kuukauden aikana.
- 24 prosenttia piti opiskelun vaatimaa työmäärää liian suurena.
- 41 prosenttia arvioi, että oppilaitosten fyysisissä työoloissa on puutteita.
- 14 prosenttia ei koe tulevansa kuulluksi koulussa ja neljä prosenttia kokee kiusaamista viikoittain (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2013).

Suurin osa vastaajista kokee kouluolot hyviksi, mutta parantamisen varaa on tulosten perusteella monella osa-alueella.

Suomessa nuoret osallistuvat selvästi harvemmin koulun toimintoihin kuin muissa Pohjoismaissa, vaikka vaikuttaminen onkin viime vuosina lisääntynyt ja lapsi- ja nuorisopolitiikassa on painotettu nuorten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Opettajien ja opiskelijoiden roolijako on varsin perinteinen, ja keskustelua opetuksen sisällöistä, käytettävistä opetusmateriaaleista ja oppitunneilla käsiteltävistä teemoista ei aina käydä riittävästi opettajan ja opiskelijoiden kesken (Kivimäki H & Luopa P ym., 2014).

5 OPISKELIJAN TUKEMINEN

Savon ammatti- ja aikuisopistossa opiskelija saa opintoihinsa tukea mm. opettajalta, ryhmänohjaajalta ja opinto-ohjaajalta. Oppilaitoksen tarjoamaan tukiverkostoon kuuluvat myös ammatinohjaajat, koulunkäyntiavustajat, asumispalveluohjaajat ja työssäoppimisessa työpaikkaohjaajat. Kuraattori ja terveydenhoitaja tukevat opiskelijaa opiskeluhuollollisin keinoin. Opiskelijan tukiverkostoon kuuluvat myös koti, ystävät ja yhteiskunnan tarjoamat muut palvelut. Erilaisten sosiaali- ja tukipalvelujen verkosto on laaja, ja vaarana voikin olla jo se, että ongelmista kärsivä opiskelija joutuu pompoteltavaksi palvelusta toiseen.

Uusia keinoja opiskelijan tukemiseen ja opetusjärjestelyihin etsitään pedagogisella kehittämistoiminnalla. Oppilaitoksissa kehittämistä tehdään usein hankkeina, joilla on tavoitteet, toimijat ja resurssit. Savon koulutuskuntayhtymässä kehittämistoiminta on viime vuosina ollut vilkasta.

5.1 Savon koulutuskuntayhtymä koulutuksenjärjestäjänä

Savon koulutuskuntayhtymä järjestää Pohjois-Savossa toisen aseen ammatillista peruskoulutusta, aikuisten ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta sekä lukiokoulutusta. Kuntayhtymä ylläpitää Savon ammatti- ja aikuisopistoa, Varkauden lukiota ja Savon oppisopimuskeskusta. Savon ammatti- ja aikuisopistolla on toimipisteitä Iisalmissa, Juankoskella, Siilinjärvellä, Kuopiossa, Suonenjoella ja Varkaudessa.

Savon ammatti- ja aikuisopistossa on noin 5800 ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaa. Kuntayhtymän henkilöstön määrä vuonna 2013 oli 1010, josta opetushenkilöstöä oli 79 prosenttia (Savon koulutuskuntayhtymä, 2014 a). Opetuksen tukena oppilaitoksessa toimii mm. opinto-ohjaajia, kuraattoreita, ammatinohjaajia, koulunkäyntiavustajia ja asumispalveluohjaajia. Oppilaitos osallistuu aktiivisesti opiskelijan tukemista kehittävään verkostoyhteistyöhön mm. kuntien ja yhdistysten kanssa sekä pedagogisen kehittämisen verkostoyhteistyöhön

toisten koulutuksen järjestäjien kanssa. Savon koulutuskuntayhtymässä on liisätty opiskelijoiden kuulemista ja vaikutusmahdollisuuksia kutsumalla oppilaskunnan edustaja mukaan mm. organisaatiouudistusta valmistelemaan työryhmätoimintaan.

Kuntayhtymän perustehtävä on kouluttaa monipuolisia osaajia, joille luodaan edellytykset menestyä työssä, jatko-opinnoissa ja elämässä sekä toimia aktiivisesti koulutuksen ennakoijana, yrittäjyyden edistäjänä ja työelämän kehittäjänä. Toimintaa tukevin periaatteina ovat yhteisöllisyys, ihmisyyden kunnioitus ja osaaminen. (Savon koulutuskuntayhtymä, 2014 a)

5.2 Lämpäisyn tehostamiseen tähtäävät hankkeet

Opetushallitus on viime vuosina rahoittanut useita lämpäisyn tehostamiseen liittyviä hankkeita ammatillisissa oppilaitoksissa, joissa on ollut mukana 55 koulutuksen järjestäjää. Savon koulutuskuntayhtymä on ollut mukana useissa näistä hankkeista. Osana kehittämistyötä on tehty määrällistä seuranta ja tiedonkeruuta vuosina 2012 ja 2013 ja verrattu eronneiden määrän kehittymistä vuosiin 2011 – 2012.

Savon koulutuskuntayhtymässä opiskeli seuranta-ajalla 2012 – 2013 yhteensä 4889 ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteista perustutkinto-opiskelijaa, ja samana ajanjaksona yhteensä 389 opiskelijaa keskeytti opintonsa. Keskeyttämisprosentti oli 8 %. Keskeyttämisprosentti oli pienentynyt vertailuajankohtaan 2011 - 2012 verrattuna 0,9 prosenttiyksikköä, josta päätellen lämpäisyn tehostamishankkeiden toimilla oli ollut keskeytyksiä ehkäisevää vaikutusta (Opetushallitus, 2014).

Lämpäisyn tehostamishankkeiden seurantatiedoista selviää, että sukupuolella ei ole suurta merkitystä eronneiden määrässä. Sen sijaan yli 20-vuotiaiden osuus eronneista on lähes puolet, mikä poikkeaa keskimääräisestä opiskelijoiden ikäjakaumasta. Erityisopiskelijoilla, eli niillä opiskelijoilla joille on tehty henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, opintojen keskeyttäminen

on yleisempää kuin muilla opiskelijoilla. Opintojen keskeyttäminen kasaantuu tyypillisesti opiskelun ensimmäiseen puoleen vuoteen.

5.3 Opintoihin kiinnittymistä tukevat hankkeet Savon ammatti- ja aikuisopistossa

Savon koulutus kuntayhtymä on mukana seuraavissa opintoihin kiinnittymistä tukevissa ja opintojen keskeyttämistä ehkäisevissä hankkeissa: Ura alkuun – kouluun ja koulun kautta ammattiin –hanke, Joustokaks –hanke, TATU – tartu tutkintoon -hanke ja Kunnolla ammattiin! –hanke (Savon koulutus kuntayhtymä, 2014 b). Hankkeilla on haettu ja kehitetty uusia toimintamalleja ja keinoja opinnoissa edistymiseen ja opiskelijan tukemiseen. Hankkeita esitellään ja niiden tuotoksia jaetaan kuntayhtymän nettisivuilla, www.sakky.fi.

Ura alkuun –hankkeessa tuetaan niitä opiskelijoita, joiden opinnot ovat pitkittyneet, ja etsitään ohjausmallia opintojen loppuunsaattamiseen ja työllistymiseen. Hankkeessa on koulutettu mm. työpaikkaohjaajia haasteellisten opiskelijoiden ohjauksessa.

Joustokaks-hankkeessa tavoitteena on kehittää hyvinvoivaa ja motivoivaa oppimisympäristöä ja lisätä opiskelijoiden osallisuutta oppilaitoksessa. Hankkeessa pyritään kehittämään myös monipuolisempia pedagogisia ratkaisuja ja opetusjärjestelyjä, joilla tutkinnon suorittaminen olisi joustavampaa. Oppilaitoksen Moodleen on rakennettu ryhmänohjaajan työkalupakki, jossa esitellään käytännön työkaluja huolenpidon lisäämiseksi. Opiskelijoiden osallisuutta on lisätty tutor-, opiskelijakunta- ja ryhmänvanhintoimintoja tehostamalla. Opintojen alkuvaiheessa opintoihin kiinnittymistä on tuettu haastatteleamalla opiskelijat henkilökohtaisesti ja panostamalla hallittuun luokan ryhmäyttämiseen.

TATU – tartu tutkintoon -hankkeessa on kehitetty opiskelijan yksilöllistä ohjaamista opinnoissa ja tehtävien tekemisessä. Pajoissa opiskelija on voinut suorittaa rästiin jääneitä opintoja, ja hän on voinut saada lisäohjausta ja myös erityisopettajan ohjausta. Pajan toimintaa koordinoi ammattiohjaaja, ja tavoitteena onkin ollut luoda matalan kynnyksen oppimisen tuen keskuksia, joissa tärkeäs-

sä roolissa on oppilaitoksen sisäinen ja ulkoinen verkostotyö. Savon ammatti- ja aikuisopiston datanomi-opiskelijoiden tukena pilotoidaan vuonna 2014 ”Oma oppimisvalmentaja” –ohjausmateriaalia. Materiaalin avulla kartoitetaan oppimisen esteitä ja suunnitellaan ratkaisukeskeisesti tukitoimia, joissa puutteiden sijaan haetaan vahvuuksia ja taitoja, joilla ongelmat ratkeavat. Ammattiin opiskelevien vanhemmille on järjestetty koulutusta, jolla on pyritty tukemaan haasteellisten tilanteiden kohtaamista nuorten elämässä. Koulutuspäivien aiheena on ollut mm. kodin ja koulun välinen yhteistyö sekä pelaaminen, jaksaminen ja päihteet (TATU - tartu tutkintoon, 2013).

Kunnolla ammattiin! –hankkeessa on kehitetty Varkauden seudulle alueelliset toimintakäytännöt peruskoulun päättävien ja päättäneiden nuorten jatko-opintoihin ohjautumiseen ja opiskelukyvyyn moniammatilliseen tukemiseen. Hankkeessa on rakennettu yhteistyö- ja palvelumalleja sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotyön, työpajojen sekä oppilaitosten välille. Mallien avulla niiden opiskelijoiden ohjaaminen palveluiden piiriin helpottuu, joiden opiskelukyky ei ole riittävä opintoihin ohjautumiseen ja sitoutumiseen.

5.4 Ryhmänohjaajan työkalut

Yleensä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijan lähiohjaajana toimii ryhmänohjaaja. Opiskelijoita kannustetaan ottamaan yhteyttä ryhmänohjaajaan kaikissa opiskeluun ja koulunkäyntiin liittyvissä asioissa, ja usein ryhmänohjaaja on opettajista se, jonka opiskelija tuntee parhaiten ja jonka hän kohtaa useimmin.

Savon ammatti- ja aikuisopistossa ryhmänohjaajan työn tueksi on tehty mm. haastattelurungot uusien ja jatkavien opiskelijoiden ohjaamista varten, muistilistat perehdytykseen ja opiskeluun orientointiin sekä huoneentaulu muistuttamaan ryhmänohjaajan tehtävistä. Lisäksi on koottu vinkkejä ja ohjeita ryhmäytymiseen sekä tietoa työhyvinvoinnista, ja koottu yhteen ryhmänohjaajan työssä tarvittavat lomakkeet. Ryhmänohjaajan tehtäviä ovat mm. yhteyksien ylläpitäminen opiskelijoihin, huoltajiin, muihin opettajiin ja opiskeluhuoltoon sekä opiskelijoiden tavoitteiden ja opinnoissa etenemisen kartoittaminen. Ryhmänohjaajan

tehtävänä on myös opiskelijoiden tukitoimitarpeiden tunnistaminen, ryhmähengen muodostumisen tukeminen, vastuullisuuden kehittymisen tukeminen sekä ryhmän pulmien havainnointi ja niihin puuttuminen. Ryhmänohjaaja vastaa myös opiskelijalistojen oikeellisuudesta ja huolehtii palautekyselyihin osallistumisesta ja tulosten käsittelystä ryhmänsä kanssa. Opiskelijan ohjaamiseen osallistuu koko oppilaitoksen henkilöstö ja tarvittaessa opiskelun tueksi järjestetään opiskelijahuoltohenkilöstön tai oppilaitoksen ulkopuolista tukea.

6 POISSAOLO-OHJEET SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTOON

Poissaolo-ohjeistuksen laatiminen Savon ammatti- ja aikuisopistossa lähti liikkeelle opettajien toiveesta ja tarpeesta saada yhtenäinen toimintamalli oman toiminnan ja päätöksenteon tueksi. Ohjeistusta toivottiin sähköiseen muotoon siten, että se olisi aina helposti saatavilla. Ohjeistuksella haetaan tasapuolista ja oikeudenmukaista opiskelijoiden kohtelua, selkeitä pelisääntöjä helpottamaan opettajan arkea sekä pyritään varmistamaan se, että opinnoistaan irtaantumassa olevalle opiskelijalle tarjotaan kaikki sellainen opiskeluhuollollinen tuki, mikä on opiskelijan tilanteessa ja hänen suostumuksellaan mahdollista ja jonka oppilaitos ja sen yhteistyöverkostot pystyvät tarjoamaan.

Ohjeistuksen laadintaan osallistuivat lisäksi oppilaitoksen rehtorit, erityisesti opiskeluhuollosta vastaava rehtori. Ohjeistuksen luonnoksia käsiteltiin ja ne hyväksyttiin oppilaitoksen koulutuspalvelujen johtoryhmässä. Poissaolo-ohjeet pyrittiin laatimaan käytännöllisiksi ja lyhyiksi, ja siten että ne ovat helposti opiskelijan, huoltajan ja opettajien saatavilla.

Poissaolo-ohjeistuksen lisäksi opiskeluhuollon työryhmä laati toimintamallikaavion liian runsaisiin poissaoloihin puuttumiseksi ja tuen tarjoamiseksi. Kaaviolla visualisoidaan toimintaprosessin kulku oppilaitoksen organisaatiossa silloin, kun opiskelija on jatkuvasti tai hyvin säännöllisesti poissa. Ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijaan ja huoltajaan viimeistään silloin, kun poissaoloja on kertynyt yli 35 tuntia. Poissaoloihin puututaan keskustelemalla ja tarjoamalla mm. kuraattorin ja opinto-ohjaajan tukea. Mikäli opiskelijan kanssa ei päästä keskusteluyhteyteen, ilmoitetaan keskeyttämisvaarassa olevan opiskelijan tiedot etsivälle nuorisotyölle (mikäli opiskelija on opiskelun alkaessa antanut luvan) tai kutsutaan koolle moniammatillinen opiskeluhoultotyöryhmä. Jos opiskelijaan ei saada edelleenkään yhteyttä, hänelle lähetetään yhteydenottopyyntökirje. Jos opiskelija on edelleen poissa eikä hän vastaa yhteydenottopyyntöihin, opiskelija katsotaan eronneeksi. Jos opiskelijaan saadaan keskusteluyhteys ja hän on edelleen, tarjotusta tuesta huolimatta, poissa yli 100 tuntia, rehtori voi antaa hänelle kirjallisen varoituksen. Jos opiskelija on varoituksen saatuaan edelleen

runsaasti ja säännöllisesti poissa, tehdään koulutuksen järjestäjän monijäseniselle toimielimelle (ns. SORA-lain mukainen toimielin) esitys määräaikaisesta erottamisesta, jolloin opiskelijan opinto-oikeusaika ei kulu turhaan.

Poissaoloihin puuttumisen tarkoituksena on, paitsi kannustaa opiskelijaa säännölliseen opiskeluun ja tehtävien ajoissa tekemiseen, myös varmistaa se, että opiskelijan tuentarve hänen elämäntilanteessaan tulee huomatuksi ja opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus yksilölliseen tukeen.

Savon ammatti- ja aikuisopiston poissaolo-ohjeet on tehty erikseen opiskelijalle, huoltajalle ja opettajalle. Ohjeet on esitetty seuraavissa kappalaisessa samassa muodossa, kuin ne on julkaistu oppilaitoksen Wilma-järjestelmässä. Wilma on oppilaitoksen opiskelijahallinto-ohjelmiin liittyvä nettipalvelu, johon opiskelijoille, huoltajille ja oppilaitoksen henkilöstölle annetaan henkilökohtaiset käyttöoikeudet.

6.1 Ohje opiskelijalle poissaolotilanteita varten

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta.

Poissaolosta ilmoittaminen

Jos sairastut, ilmoita heti poissaolostasi ryhmänohjaajalle puhelimitse tai Wilmassa. Jos olet työssäoppimassa, ilmoita poissaolostasi myös työpaikkaohjaajalle. Ryhmänohjaaja antaa sinulle luvan olla poissa ja tiedottaa poissaolostasi muille opettajille, jotka opettavat sinua. Jos poissaolo sairauden vuoksi on toistuvaa tai kestää yhtäjaksoisesti yli kolme päivää, varaa aika lääkärille tai terveydenhoitajalle, ja toimita lääkärin tai terveydenhoitajan kirjoittama todistus ryhmänohjaajallesi. Huom! Opiskeluterveydenhoitaja ei kirjoita todistusta jälkikäteen eikä potilasta näkemättä. Jos poissaolon arvioidaan kestävän yhtäjaksoisesti yli kaksi kuukautta, voit hakea opintojen tilapäistä keskeytystä, jolloin opinto-oikeusaikasi ei kulu.

Poissaoloissa noudatetaan työelämän pelisääntöjä, ts. poissaolo on luvallinen tilanteissa, joissa se on sitä myös työelämässä. Tällaisia tilanteita ovat esim. opiskeluterveydenhuollossa tai äitiysneuvolassa käynti, kutsuntatilaisuuteen osallistuminen, lääkinnälliset tutkimukset ja äkillisesti sairastuneen alle 10-vuotiaan lapsen hoidon järjestäminen. Jos joudut olemaan poissa ennalta tiedetyn syy vuoksi, sinun on haettava muutosta HOPS:aan. Muutoslomakkeen löydät Wilman tulosteista. Poissaolon hyväksyminen edellyttää mahdollisuutta suorittaa rästiin jäävät opinnot itsenäisesti tai esim. toisen ryhmän mukana.

Poissaolojen selvittäminen Wilmassa

Opettajat seuraavat opiskelijoiden läsnäoloa ja merkitsevät poissaolot Wilma-järjestelmään. Tuntimerkinnät-kohdassa näet selvittävät poissaolosi ja voit tarkastella tuntimerkintöjasi lukuvuoden ajalta. Täysi-ikäiset opiskelijat ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajat voivat selvittää poissaoloja Wilmassa: valitse valikosta poissaololaji ja kirjoita selvitys lisätietoriville.

Poissaolot ongelmana

Opetuksesta poissaolo hidastaa oppimistasi, poissaolon syystä riippumatta, ja voi vaarantaa opinnoissa edistymisen. Voit hakea tukea säännölliseen opiskeluun ryhmänohjaajalta, opinto-ohjaajalta, terveydenhoitajalta tai kuraattorilta. Jos poissaoloja on liikaa, ryhmänohjaaja on yhteydessä alaikäisen opiskelijan huoltajaan ja oppilaitoksen opiskelijahuollon henkilökuntaan. Tarvittaessa järjestetään opiskelijahuoltoryhmän kokous, johon kutsutaan myös opiskelija ja alaikäisen huoltaja, ja jossa laaditaan tarkennettu opiskelusuunnitelma. Opinnoissa etenemisen vaarantavat poissaolot voivat johtaa kirjalliseen varoitukseen ja määräaikaiseen oppilaitoksesta erottamiseen.

6.2 Ohje huoltajalle opiskelijan poissaolotilanteita varten

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta.

Poissaolosta ilmoittaminen

Jos opiskelija sairastuu, pitää poissaolosta heti ilmoittaa ryhmänohjaajalle puhelimitse tai Wilmassa. Ryhmänohjaaja tiedottaa poissaolosta muille opettajille.

Jos poissaolo sairauden vuoksi on toistuvaa tai kestää yhtäjaksoisesti yli kolme päivää, on varattava aika lääkärille tai terveydenhoitajalle, ja toimitettava lääkäriin tai terveydenhoitajan kirjoittama todistus ryhmänohjaajalle. Jos poissaolon arvioidaan kestävän yhtäjaksoisesti yli kaksi kuukautta, opiskelija voi hakea opintojen tilapäistä keskeytystä, jolloin opinto-oikeusaika ei kulu.

Poissaoloissa noudatetaan työelämän pelisääntöjä, ts. poissaolo on luvallinen tilanteissa, joissa se on sitä myös työelämässä. Tällaisia tilanteita ovat esim. opiskeluterveydenhuollossa tai äitiysneuvolassa käynti, kutsuntatilaisuuteen osallistuminen, lääkinnälliset tutkimukset ja äkillisesti sairastuneen alle 10-vuotiaan lapsen hoidon järjestäminen. Jos opiskelija joutuu olemaan poissa ennalta tiedetyn syyn vuoksi, hänen on haettava muutosta HOPS:aan. Muutoslomake löytyy Wilman tulosteista. Poissaolon hyväksyminen edellyttää mahdollisuutta suorittaa rästiin jäävät opinnot itsenäisesti tai esim. toisen ryhmän mukana.

Poissaolojen selvittäminen Wilmassa

Opettajat seuraavat opiskelijoiden läsnäoloa ja merkitsevät poissaolot Wilma-järjestelmään. Tuntimerkinnät-kohdassa näet selvitettävät poissaolot ja voit tarkastella tuntimerkintöjä lukuvuoden ajalta. Täysi-ikäiset opiskelijat ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajat voivat selvittää poissaoloja Wilmassa: valitse valikosta poissaololaji ja kirjoita selvitys lisätietoriville.

Poissaolot ongelmana

Opetuksesta poissaolo hidastaa oppimista, poissaolon syystä riippumatta, ja voi vaarantaa opinnoissa edistymisen. Säännölliseen opiskeluun voi hakea tukea ryhmänohjaajalta, opinto-ohjaajalta, terveydenhoitajalta tai kuraattorilta. Jos poissaoloja on liikaa, ryhmänohjaaja on yhteydessä alaikäisen opiskelijan huoltajaan ja oppilaitoksen opiskelijahuollon henkilökuntaan. Tarvittaessa järjeste-

tään opiskelijahuoltoryhmän kokous, johon kutsutaan myös opiskelija ja alaikäisen huoltaja, ja jossa laaditaan tarkennettu opiskelusuunnitelma. Opinnoissa etenemisen vaarantavat poissaolot voivat johtaa kirjalliseen varoitukseen ja määräaikaiseen oppilaitoksesta erottamiseen.

6.3 Ohje opettajalle opiskelijoiden poissaolotilanteita varten

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta.

Poissaolosta ilmoittaminen

Jos opiskelija sairastuu, hänen pitää ilmoittaa poissaolosta heti ryhmänohjaajalle. Sovi opiskelijoidesi kanssa, tavoittaako sinut puhelimitse vai Wilmassa. Jos opiskelija on ilmoittamatta poissa, ryhmänohjaaja ottaa häneen ja tarvittaessa alaikäisen huoltajaan yhteyttä välittömästi poissaolon syyn selvittämiseksi.

Jos poissaolo terveydellisen syyn vuoksi on toistuvaa tai kestää yhtäjaksoisesti yli kolme päivää, on opiskelijan toimitettava lääkärin tai terveydenhoitajan kirjoittama todistus ryhmänohjaajalle. Vaadi todistusta, jos poissaolot ovat toistuvia. Jos poissaolon arvioidaan kestävän yhtäjaksoisesti yli 2 kk, on tehtävä ilmoitus KELAlle. Opiskelija voi silloin myös hakea opintojen tilapäistä keskeytystä, jolloin opinto-oikeusaika ei kulu.

(OPH:n ohjeen mukaan opiskelijaa ei lueta rahoitukseen oikeuttavaksi, jos opinnot eivät tule olemaan päätoimisia lukukauden aikana esim. sairausloman, äitiysloman tai varusmies- tai siviilipalvelusajan takia. Opinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti lukuvuodessa.)

Poissaoloissa noudatetaan työelämän pelisääntöjä, ts. poissaolo on luvallinen tilanteissa, joissa se on sitä myös työelämässä. Tällaisia tilanteita ovat esim. opiskeluterveyshuollossa tai äitiysneuvolassa käynti, kutsuntatilaisuuteen osallistuminen, lääkinnälliset tutkimukset ja äkillisesti sairastuneen alle 10-vuotiaan lapsen hoidon järjestäminen. Jos opiskelija joutuu olemaan poissa ennalta tiedetyn syyn vuoksi, hänen on haettava muutosta HOPS:aan. Opiskelija voi tulos-

taa muutoslomakkeen Wilman tulosteista. Poissaolon hyväksyminen edellyttää mahdollisuutta suorittaa rästiin jäävät opinnot itsenäisesti tai esim. toisen ryhmän mukana.

Poissaolot kirjataan Wilmaan

Opettajat seuraavat opiskelijoiden läsnäoloa ja merkitsevät poissaolot Wilmaan päivittäin tai viimeistään kouluviikon lopussa.

Poissaoloille on Wilmassa seuraavat tyypit:

Selvitettävä	Selvitettävä-tyyppi valitaan silloin, kun opettaja ei tiedä poissaolon syytä tai odottaa esim. lääkärin todistuksen esittämistä syyn varmistamiseksi. Näkyy opiskelijan ja huoltajan Wilmassa keltaisella huomiovärillä, kunnes tyyppi on vaihdettu joksikin muuksi.
Terveyssyy	Terveyssyy valitaan silloin, kun opettaja uskoo tai on varmistanut lääkärin todistuksesta poissaolon johtuvan sairaudesta. Lääkärin todistukset on palautettava opiskelijalle heti syyn toteamisen jälkeen, älä ota niitä oppilaitoksen säilytettäväksi!
Muu hyväksytty	Muu hyväksytty –tyyppi valitaan silloin, kun opiskelijalla on jokin muu hyväksyttävä kuin terveydellinen syy. Tällaisia ovat esim. sairaan lapsen hoitaminen tai kutsuntatilaisuuteen osallistuminen, ja muut sellaiset syyt, joissa työelämässä vapautettaisiin tehtävien hoidosta.
Luvaton	Luvattomiksi merkitään kaikki sellaiset poissaolot, joihin opiskelija ei ryhmänohjaajan ilmoittamassa ajassa toimita hyväksyttävää syytä/selvitystä. Luvattomiksi merkitään myös sellaiset opiskelijan ja huoltajan kuittaamat poissaolot, joiden syytä ei voida pitää terveyssyynä tai muuna hyväksyttävänä syynä.
Korvattu	Joillakin aloilla poissaoloja voi korvata. Poissaolon tyyppi vaihdetaan korvattu, jolloin sitä ei enää tilastoida poissaolojen määriin.
Myöhästynyt tunnilta	Jos opiskelija myöhästyy tunnilta alle 15 minuuttia, merkitään myöhästyneeksi. Jos myöhästyy enemmän tai toistuvasti ja myöhästymiseen ei ole hyväksyttävää syytä, merkitään luvattomaksi poissaoloksi.

Täysi-ikäiset opiskelijat ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajat voivat selvittää poissaoloja Wilmassa. Ryhmänohjaaja tarkistaa opiskelijan ja huoltajan merkinnot ja tarvittaessa vaihtaa poissaolotyyppin, jos opiskelijan/huoltajan valinta ja selvitys eivät vastaa toisiaan tai selvitys ei ole uskottava. Ryhmänohjaaja voi vaihtaa poissaolojen tyyppiä Wilmassa tai Primuksessa.

Poissaoloihin puuttuminen

Jokainen opettaja seuraa poissaoloja ja kirjaa ne Primukseen. Poissaoloihin puututaan välittömästi. Ryhmänohjaaja on heti poissaolojen ilmaantuessa yhteydessä opiskelijaan ja tarvittaessa alaikäisen opiskelijan huoltajaan. Hän keskustelee opiskelijan kanssa ja pyytää selvityksen poissaolon syystä. Jos poissaoloja on kertynyt 35 tuntia tai opiskelu on epäsäännöllistä, hän ottaa yhteyttä opoon tai kuraattoriin. Jos opiskelijaan ja huoltajaan ei saada yhteyttä, hän pyytää toimistoa lähettämään opiskelijalle yhteydenottopyynnön (kirje 1). Siinä opiskelijalle varataan aika opolle tai kuraattorille. Kaikki yhteydenotot ja keskustelut merkitään Primukseen.

Jos poissaolot tai epäsäännöllinen opiskelu keskustelusta huolimatta jatkuvat yli 70 tuntia, järjestetään opiskelijahuoltoryhmän kokous alan käytännön mukaisesti. Opiskelijalle laaditaan tarkennettu opiskelusuunnitelma. Jos opiskelija ei sitoudu opiskelusuunnitelmaan ja poissaoloja kertyy yli 100 tuntia, ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä koulutuspäällikköön tai rehtoriin. Koulutuspäällikkö tai rehtori kutsuu opiskelijan kuultavaksi ja rehtori voi antaa opiskelijalle kirjallisen varoituksen (tarvittaessa koulutuspäällikön esityksestä). Mikäli luvattomat poissaolot jatkuvat varoituksen jälkeen tukitoimista huolimatta, koulutuspäällikkö tai rehtori kutsuu opiskelijan kuultavaksi ja kertoo hänelle, että asia viedään SORA-toimielimelle, joka voi erottaa opiskelijan määräajaksi. Rehtori tekee esityksen toimenpiteistä SORA-toimielimelle, joka tekee asiasta päätöksen.

Ryhmänohjaaja voi ilmoittaa poissaoloista jo varhaisessa vaiheessa kunnan etsivälle nuorisotyölle, jos opiskelija on opiskelupaikan vastaanottoilmoituksessa antanut siihen luvan. Lupa kysytään syksyllä 2013 aloittavista lähtien, ja se löytyy Primuksen Tiedot-välilehdeltä. Etsivä nuorisotyö ottaa opiskelijaan yhteyttä ja selvittää opiskelijan mahdollisuuksia osallistua opetukseen.

Jos opiskelijaan tai alaikäisen opiskelijan huoltajaan ei saada yhteyttä ja yhtäjaksoinen poissaolo on jatkunut 35 tuntia (viisi koulupäivää), lähetetään yhteydenottopyyntö (1. kirje, ryhmänohjaaja pyytää toimistoa lähettämään), jossa on varattu aika opinto-ohjaajalle tai kuraattorille. Jos opiskelija ei ota yhteyttä tai

saavu varatulle ajalle ja poissaolot jatkuvat yli 70 tuntia, lähetetään erovaroituskirje (2. kirje, toimisto lähettää). Jos opiskelija ei ota yhteyttä 14 vrk:n kuluessa, ryhmänohjaaja tulostaa Primuksesta Lisäselvitys eronneeksi katsomiseen – lomakkeen ja esittää rehtorille opiskelijan katsomista eronneeksi. Ilmoitus KE-LAlle tehdään, jos poissaolot ovat jatkuneet yhtämittaisesti kaksi kuukautta.

7 YHTEENVETO

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden uudistuminen osaamisperusteisiksi on ollut suurempi ja hitaampi muutos kuin ennalta arvattiin. Osaamisperustaisuus siirtää painopistettä opettamisesta oppimiseen. Keskeistä on opiskelijan oppiminen ja osaamisen todentaminen. Osaamisperusteiseen ajatteluun ja arviointiin ei ole ollut helppo siirtyä. Monia vanhoja toimintatapoja ja arviointimenetelmiä on pitänyt muuttaa ja uudistaa. Opettajat ja opiskelijat ovat kokeneet mm. siten, että jaksottaisesta numeraalisesta arvioinnista luopuminen ei kannusta riittävästi.

Yksilöllisyyden korostamisen keskellä on tärkeää säilyttää ryhmä ja ryhmän tuki opiskelussa. Opiskelijan yksilölliset valinnat ja oma opintopolku on mahdollistettava, mutta samalla on huolehdittava siitä, että opiskelu on yhteisöllistä. Voisiko laista poistaa velvollisuuden opetukseen osallistumiseen, jos opiskelu olisi yksilöllistä oppimistehtävien suorittamista oman aikataulun mukaisesti? Siirryttäisiinkö silloin poissaolojen kontrolloimisesta oppimistehtävien suorittamisen tarkempaan kontrollointiin, ja mitä se muuttaisi nykyiseen verrattuna?

Opetushallitus valmistelee parhaillaan 1.8.2015 voimaan tulevaa ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmauudistusta, jossa opintojen laajuuden määrittelyssä siirrytään pois aikasidonnaisista opintoviikoista ja otetaan käyttöön opintopisteet. Opiskelijan käyttämä aika osaamisen saavuttamisessa voi vaihdella yksilöllisesti, ja opiskelija voi suorittaa tutkinnon nopeammin kuin joku toinen luokkatoveri. Miten tämä tulee näkymään oppilaitosten arjessa? Opetussuunnitelmien ja toimintaohjeiden päivittämisessä joudutaan miettimään osaamisperustaisuuden vaikutuksia koko oppilaitoksen toimintaan.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmään on myös tulossa uudistuksia lähivuosina. Uudistuksen tavoitteeksi on asetettu se, että oppilaitosten rahoitus perustuisi jatkossa tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen eikä niin suuressa määrin opiskelijamääriin kuin tähän saakka. Koulutuksen vaikuttavuutta tultaneen mittamaan mm. suoritettujen tutkintojen ja tutkinnon osien määrinä sekä opiskelijoiden työllistymisenä ja jatko-opintoihin sijoittumisena. Rahoituksen näkökul-

masta katsottuna tärkeiksi tekijöiksi nousevat opinnoissa edistyminen ja menestyminen sekä opiskelijan kasvu ja kehittyminen. Parempiin tuloksiin pääsemiseksi oppilaitoksissa tultaneen kiinnostumaan yhä enemmän oppimisen tavoista, oppimisprosessin vaiheista ja oppimiseen liittyvistä yksilöllisistä ominaisuuksista. Rahoituksen muuttuminen tekee tukitoimiin sijoittamisen ja niiden kehittämisen kannattavaksi ja välttämättömäksi. Erilaisia tukitoimihankkeita ja tukitoimiin liittyviä pedagogisia koulutuksia on jo ollut paljon. Runsaudesta johtuen toiminta ja kehittäminen saattavat kuitenkin jollain tavalla tuntua hajanaisilta. Tavoitteiden terävöittäminen sekä hallittu ja ohjattu tukitoimintaosaamisen kehittäminen voisivat tuoda konkreettisuutta ja käytännöllistä näkökulmaa tulevaisuuden haasteiden kohtaamiseen.

Tässä kehittämishankkeessa laaditut poissaolo-ohjeistukset selkeyttivät poissaolokäytäntöjä ja niiden kirjaamista Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Poissaolo-ohjeet ja toimintamalli liian runsaisiin poissaoloihin on nyt kirjattu ja ne ovat kaikkien opettajien, opiskelijoiden ja huoltajien käytettävissä. Ohjeiden julkaisun jälkeen haastattelin muutamia opiskelijoita ja opettajia, ja he olivat sitä mieltä, että periaatteet ja ohjeet ovat ihan ok. Ongelmaksi he näkivät sen, että koska piittaamaton poissaoleminen ei johda suoriin ja selkeisiin sanktioihin tai rangaistuksiin, toimintaohjeet eivät pure ongelmatilanteissa. Opiskelijat totesivat, että ”kyllä täällä silti jotkut näköjään saa olla paljonkin poissa” ja opettajat kokivat poissaoloihin puuttumisen ja vähentämisen vaikeaksi.

Tiukasti ilmaistuna poissaolemista voi edelleen pitää resurssien hukkaan heittämisenä. Toisaalta läsnä oleminen ei sinänsä edistä osaamisen karttumista, ellei opiskelija oikeasti osallistu opetukseen ja opi. Realistista on ajatella, että poissaoloja on ja tulee aina olemaan. Poissaolo on ongelma opiskelijalle itselleen ja myös oppilaitokselle ja yhteiskunnalle, jos opinnoissa edistyminen vaarantuu niiden vuoksi.

LÄHTEET

Häkkinen, A., Louhikallio, T & Soininen, S. 2013. Oma asenne ratkaisee: Opiskelijan opiskelumotivaation tukeminen ammatillisessa koulutuksessa. Viitattu 27.5.2014.

<https://publications.theseus.fi/handle/10024/65305>

Kansaneläkelaitos. 2014. Ohje II-asteen oppilaitoksille oppilaitoksen opintotuki-tehtävistä. Viitattu 29.4.2014

http://www.kela.fi/documents/637150/1539264/OHJE_OPPILAITOKSEN_OPIN_TOTUKITEHTAVISTA_2014.pdf/485a193d-d3ed-4e88-b562-5342f7fdb4f0

Kivimäki, H & Luopa, P & Matikka, A & Nipuli, S & Vilkki, S & Jokela, J & Laukkarinen, E & Paananen, R. 2014. Kouluterveyskysely 2013 Pohjois-Savon raportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Korpinen, Leena. 2009. Eri ikä- ja sukupolvet työelämässä. Viitattu 20.4.2014.

<http://www.leenakorpinen.fi/node/280>

Opetushallitus. 2012. Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2011. Toimittanut Timo Kumpulainen. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino

Opetushallitus. 2014. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma, Määrällisen seurannan tulokset 2012-2013, Savon koulutuskuntayhtymä. (luotamuksellinen raportti, ei julkisesti saatavilla)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Tiedote 3.4.2014: Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala valtionalouden kehyksissä vuosille 2015 – 2018. Viitattu 27.4.2014.

<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=413020>

Savon koulutuskuntayhtymä. 2014 a. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2013.

Savon koulutuskuntayhtymä. 2014 b. Savon koulutuskuntayhtymän / Savon ammatti- ja aikuisopiston hanketoiminta. Viitattu 8.3.2014.

<http://www.sakky.fi/fi/Kuntayhtyma/hankkeet/Sivut/koti.aspx>

TATU - tartu tutkintoon. 2013. Viitattu 8.3.2014.

<http://tartututkintoon.wordpress.com/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden hyvinvointi 2008/2009-2013. Kouluterveyskysely. Viitattu 27.4.2014.

http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2008_2013_aol.pdf

Vesterinen, P-L. & Suutarinen, M. 2011. Y-sukupolvi työ(elämä)ssä. Johtamistaidon opisto. Hansaprint